

דיוקן האמן כאיש צעיר

הצרפתית (סטנדאל). משפטיו הם מלאכת מחשבת, מכוונת ומודרכת, שאין בה דבר מן המקרי. דוגמה לכך נמצא ביצירתו החשובה ביותר - **מאדאם בובארי**: מראה הכובע המטופש בראש הדמות של שארל, בעלה של אמה בובארי (היא מאדאם בובארי) הוא סמל לשכבה החברתית אליה הוא שייך. עלייתו המטאורית של הרוקח האתאיסט מסמלת ומבשרת את התערערות המוסר. "כל מרירות החיים הוגשה לפניו על הצלחת" כתב פלובר על המאדאם בעודה ישובה לשולחן ערוך - ובכך קיפל את כל הטרגדיה של האשה המשתעממת בחברת בעלה.

ילדותו של לא-יצלח

ביום רביעי, ה-12 בדצמבר 1821 נולד בשעה טובה, לאחר שני ילדים מתים (ועוד אחד העתיד למות בתוך חצי שנה), בבית החולים העירוני ברואן שבצרפת - בן. למרות האכזבה שלא היתה זו ילדה מעמידים ההורים פנים שמחות על הלידה הזאת, וקוראים לרך הנולד בשם גוסטאב. אביו של פלובר, כירורג ראשי נודע לתהילה וחבר האקדמיה המלכותית לרפואה, מסרב להגיע לטקס טבילתו של התינוק בשל דעותיו האנטי-קלריקאליות (אותן עתיד גוסטאב לרשת). גוסטאב בוגר אט אט ודמותו הקפדנית של אביו הופכת בעיניו לחזות הכל. הוא צופה בו בעת ניתוחיו בחיל וברעדה, מסתובב בבית החולים ומשתעשע בחיקויים לפרצופי המטופלים. רישומיהם של המחלה, הריקבון והמוות מוטבעים בנפשו של הילד, ובעתיד אף יבואו לידי ביטוי עו ביצירתו. האם, החוששת לחיי גוזלה השברירי, מתמלאת חששות כבדים באשר לעתידו. להבדיל מאחיו הגדול, החסון והחכם אשיל, נראה לה גוסטאב בעל עצבים חלשים ומפגר בשכלו, בעת ובעונה אחת. בכל רגע הוא נוטה להתבודד ולשקוע במין אטימות משונה כאשר אצבעו בפיו ומבטו כבוי. הוא משים עצמו כנטול הכרה חיצונית ואינו מסוגל להגות משפט בעל סדר הגיוני. אמו היא שנותנת לו את שיעוריו הראשונים, בנחישות וברגישות. הוא מגמגם את המילים, נעצר בכל הברה, מתקשה ללמוד את האלף-בית. אביו, איש המדעים הגדול, נחרד לנוכח עצלות נוראה שכזאת, והבן המטומטם הזה מרגיז אותו עד כדי כך שהוא אינו רואה בו ראוי לשם פלובר היוקרתי. הילד שוקע בסיפורי **דון קיחוטה** ובמעשיות העממיות המסופרות לו. יותר ויותר נעשית ההזיה למפלטו מן החיים התובעניים של משפחת פלובר. אך בקושי הוא יודע להחזיק עט בידו, וכבר הוא מבקש להיות סופר בהשראת סרוואנטס. בהגיעו לגיל תשע הוא מתכנן יחד עם חברו ארנס שווליה לכתוב. "אני אכתוב קומדיות ואתה תכתוב את החלומות שלך", כותב לו פלובר במכתב. רעיונות רבים לסיפורים מתרוצצים בראשו אך לאחר שהתלווה בפעם הראשונה אל הוריו להצגת תיאטרון, הוא מתעתד מעתה לתפקיד המחזאי, ואף כותב בקדחתנות טיוטות של מחזות, שהוא מציג יחד עם אחותו וחבר נוסף על שולחן הביליארד המשמש כבמה. כל מה שרואות עיניו, כל מה שהוא שומע, כל מה שהוא קורא, משמש לו מקור השראה. פלובר עדיין בשלב ההעתקה משורות של אחרים, שלב הפוקד רבים מהאמנים בראשית דרכם, אך אין זה כלל שעתוק טכני. עתה הוא אך זוכה באור מן ההפקר - בעוד שני עשורים ינקרה מסלעו ויחצבה מלבו.

צעדים ראשונים בחיים ובספרות

בסתיו 1831 נכנס גוסטאב, כתלמיד מן החוץ, לכיתה השמינית של הקולז' המלכותי של רואן. הוא בן תשע וחצי. במאוס 1832 הוא מתקבל לפנימייה של הקולז' שבה שוררת משמעת נוקשה כבקסקרקטין. לוח הזמנים הצפוף וההשגחה ההדוקה מהלכים ייאוש על גוסטאב. "בימי הקולז'", יכתוב לימים, "הייתי עצוב מאוד, תשוקות בערו בתוכי תמיד, שאיפות לזהות הניעו אותי לעבר חיי טירוף והרפתקה, חלמתי אהבות גדולות, רצייתי את כולן". האירוניה המרה החלה לתת בו סימנים.

מסע חייו של גוסטאב פלובר השפיע על עיצוב דמות האמן של סופרים גדולים רבים שבאו אחריו. מסע רב טלטלות, בגוף ובנפש, מילד לא יצלח ועד לפסגת הרומן: **מאדאם בובארי**. במלאת 130 שנה למותו של אבי הרומן המודרני, "את מחברתו של עמיל זולא על פלובר קראתי בנשימה אחת", כתב עגנון מברלין ב-1916, ימי התהוותו כאמן, לאיש חסדו ש"ז שוקן. "פלובר וכל על אודותיו נוגע עד לבי. זה המשורר שהיה ממית את עצמו באהלה של השירה הריהו לי בבחינת ה'צעטיל קטן' של הרבי ר' אלימלך מליזנסק".

ראוי היה שכל סופר יקרא על אודותיו קודם שהוא כותב ואחר שהוא כותב ואז לא היה שום ספר שומם". כל חייו העריץ עגנון את פלובר וחוטים רבים מקשרים ביניהם ביחסם ליצירה האמנותית. עגנון האמן הטוטאלי, שישב מדי יום ביומו שעות ארוכות לכתובה, שנודע כמי שתיקן את שכתב שוב ושוב אפילו בבית הדפוס, או כמי שלא חשש לכתוב מחדש את יצירותיו הישנות (אורח נטה ללון לדוגמה), למד זאת מאביו הרוחני פלובר ומהלכות חייו האמנותיות חסרות הפשרות. גי דה מופאסאן, תלמידו המובהק של פלובר, אמר עליו: "ראשו מורכן, גידי צווארו ופניו נפוחים, השרירים מתוחים כמו שרירי מתאבק בזירה, נלחם הוא בעקשנות עם האידיאה, עם המילה; הוא קושרן, הוא מרתכן, כובלן בכוח רצונו כדרך שכולאים חיות בר בכלוב". ואכן, כך ראה אף פלובר את דמותו והיה מודע לה. ואולי יותר משהיה מודע לה - יצר אותה. "חולה, מרוגז, מתיאש שבעים ושבע פעמים ביום", מעיד פלובר על עצמו, "בלא נשים, בלא חיים, בלא השעשוע הפעוט ביותר בקיום גשמי עצוב זה, מקיים אני את מפעלי, אטי כפועל טוב המכה על סדנו בשרוולים מופשלים, בשיער נוטף זיעה, בלא פחד מפני הגשם, מפני הברד, מפני הרוח, מפני הרעם".

פלובר לא החל את דרכו כסופר גדול בעל סגנון חד-פעמי כדרך שרבים מאמינים, אלא ההפך מכך. מטבעו נטה בכלל אל הכתיבה הלירית, הרווייה רגש עמוק ואפילו מידה של השתפכות רומנטית, כדרך שניתן לראות בניסיונותיו הראשונים בספרות אשר לא פרסם מעולם. קבלת מרותה של התורה האחרת, זו של ריסון הרגש, של תיאור אובייקטיבי ושל ניפוי מחושב של הלשון והסתייגות מכל הפגנת סובייקטיביות בעיצוב הדמויות - עלו לו בעמל רב. כל ימיו התלבט בשאיפה העקשנית לשוות צורה טבעית לדיאלוגים ולדיבורי גיבוריו בכלל, וכל חריגה מכך נתפסה בעיניו כגורלית. "אם אני מוצא אסונאנס לא מוצלח, או חזרה מיותרת, בטוחני שנסתבכתי בשקר; ואמנם איגע עד שאמצא ביטוי מדויק". פלובר ראה יחס גומלין הכרחי בין הצורה לתוכן, ללא זכות הפרדה בין השניים - ובכך כוחו. מתוך הכרה זו חתר אל המשפטים ההרמוניים והקצובים, התובעים מידה אחת לפרוזה ולשיר, כדרך הקודמים לו בפרוזה הגרמנית הקלאסית (גתה וקלייסט) ובפרוזה

1. ה'צעטיל קטן' הוא חיבור של רבי אלימלך מליזנסק, ובו כללי התנהגות שינהג בהם האדם כדי שישג שלמות בחסידות ובריאת שמים.

לי להאמין שאעמוד אי פעם בבית משפט ואטען בעניין סכסוך שכנים או למען איזה אב משפחה אומלל שרומה בידי שאפתן עשיר. כאשר מדברים עלי בהקשר של לשכת עורכי הדין ואומרים: 'הבחור הזה יהיה טוען מציון', מפני שיש לי כתפיים רחבות וקול מהדהד, אני מודה שאני מתקומם בתוכי וחש שאיני עשוי כלל בשביל החיים החומרניים והטריוויאליים הללו. מדי יום, לעומת זאת, הולכת וגדלה בי ההערצה שאני רוחש למשוררים... והוא ממשיך ופוסק, "וזהו, אם כן החלטתי: יש לי בראש שלושה רומנים, שלושה סיפורים מסוגים שונים לגמרי, שכל אחד מהם טובע דרך כתיבה מיוחדת לו. די בזה להוכיח אם יש לי כשרון אם לאו". פלובר מבין כי במשעול הצר של החיים הבורגניים, גופו בעל ה"כתפיים הרחבות" לא באמת יוכל להלך בתלם. הוא זקוק למרחבי האמנות.

בראשו רוחשות תוכניות שאפתניות למכביר. עם זאת הוא חרד שמא תבגוד בו ידו ולכן, באינסטינקט שגוי (ושכיח למדי במדינתנו אנו), הוא כותב במהירות עצומה כאחוז שד. האומנם זו הדרך לעיצובן של יצירות מופת? האין זה מן הראוי לסופר

שיקפיד יותר עם עצמו? הוא שואל את עצמו, ומתחיל לשאוף אל השלמות. כל עוד איננו משיג אותה, יישארו קשקושי במגירה - ובזאת גדולתו, באי חיפושו אחר הגדולה אלא אחר האמת של המילה הכתובה. הוא יחכה שנים רק כדי להימנע מפרסום יצירה שאינה מושלמת בעיניו. אשר ללימודי המשפטים, העניין הוא למצוא יותר מאשר תירוץ גרידא כדי להרגיע את המשפחה. לקראת המבחן הגדול (שבו הוא עתיד להיכשל) הוא כותב לחברו שווליה: "הצדק האנושי הריהו בעיני... הבדיחה המנופחת הגדולה שבעולם... אינני רואה דבר אוילי יותר מן המשפט, למעט לימודי המשפטים, ואני עובד על זה עכשיו מתוך גועל קיצוני, וזה גוזל ממני כל רגשת לב וכל הנאה רוחנית באשר היא, כך שאיני פנוי גם ליהנות משום דבר אחר". לבסוף עקב עניין סכני מתבטל מבחנו של פלובר ונקבע חודשים רבים לאחר מועד הבחינה הראשון. פלובר מתכונן ביסודיות, אך לשווא. התוצאה: כישלון חרוץ. פלובר הרוס ממש למחשבה על זמנו היקר שזרה לרוח, אך מקבל, גם אם בלב כבד, את תוצאות החלטתו הבורגנית, הרת האסון מראש לנפשו האמנותית.

לא היתה זו הטרגדיה היחידה שניחתה על ראשו של גוסטאב הצעיר. באותו זמן, לאחר שובו הביתה, נודמן פלובר לנסיעה משותפת יחד עם אחיו אשיל. לפתע, באמצע הלילה, קרס חסר הכרה על מושב הרקב. חזרה הביתה לרואן. אביו הכירורג הנודע נבוכ פתאום: המדובר בהתקף אפילפסיה או בהתקף עצבים? "דע לך, אם כן, ידידי היקר", כותב פלובר לחברו שווליה, "שהיה לי שטף דם מוחי, כלומר משהו כעין התקף אפופלקטי זעיר, בליווי חולשת עצבים שעודני שומר עליה, כי היא מעידה על טוב טעם". רק פלובר יכול להתייחס למחלתו, המסכה לו סבל עז, בצורה כה אובייקטיבית, בקורטוב של אירוניה דקה. ואולי לא בכדי התגנבה אירוניה זו מאחורי גבו של מי שעתידי להיות סופר במלוא מובן המילה. פלובר ידע כי כעת יניחו לו, וגם הוא יוכל לפטור

גוסטאב פלובר, "מנתח הבורגנות"

בגאוותו העיקשת להיבדל מן האחרים, הוא בז לתענוגות הקלים, עוין כל צורה של הערכה רשמית. גם כשיהיה לסופר גדול ימשיך לחשוב בדיוק באותה הדרך שהתעצבה לה בין כותלי הקולז' המאיימים. בהיותו בן שתיים-עשרה, הוא כותב רומן על קורות המלכה איזבו. "האמן לי שאני משתעמם כאן בהעדרך", הוא כותב לחברו שווליה בגישתו הכה אופיינית כלפי העולם. "ואמנם כן, לא תטעה כלל אם לא תעלה בדעתך שאלמלא היה ראשי מלא, ואף ציפורן עטי מלאה, בחייה של מלכת צרפת במאה התשע-עשרה [איזבו], היו החיים נמאסים עלי תכלית מיאוס, ועד מהרה היה כדור משחרר אותי מן המהתלה האווילית הזאת הקרויה חיים". המיזנתרופיה הילדותית אינה מונעת ממנו להתמיד בלימודיו, יהיה אשר יהיה. עם זאת גוסטאב אינו זוכה בציונים טובים בלימודי הצרפתית עקב כתיב לקוי מדי, מורשה מילדות, אך הוא מפצה על הכישלונות הללו בהצלחתו במדעי הטבע, ומעל לכל בלימודי ההיסטוריה אשר יבואו לידי ביטוי מזהיר ברומן ההיסטורי שלו *שלמבו*, המגולל את מרד שכירי החרב כנגד קרתגו במאה ה-3 לפנה"ס.

לאחר חופשת הקיץ אותה הוא מבלה כבן עשרים בעיר הרחצה טרוויל עם כל הריגושים הנלווים לכך, חוזר פלובר ללימודים ומוצא את עצמו שוב בהרצאות המשמימות ובצחנת המגורים המשותפים. אך בתוך שגרת החיים בבית הספר הוא זוכה להארה בדמות רעיון יצירה שהוא מבקש לכוננה. כתבי יד רבים מצטברים על שולחנו. *מותה של מרגריט מכורגונדי, מטע כשאול, שתי ידיים על כתר אחד* ועוד. פלובר, שלימים עתיד להתייטר ייסורי קדוש מעונה בליטוש כל משפט ומשפט, מניח עתה לעטו לרוץ על פני הנייר כאילו אין מחר. "אולי אינכם יודעים מה גדולה ההנאה: לחבר! לכתוב! הווי!", כותב פלובר בסיפורו "בושם הרחה". "לכתוב משמע ללכוד את העולם כולו, את דעותיו הקדומות, את סגולותיו, לסכמן בתוך ספר; משמע לחוש במחשבתך נולדת, מתעצמת, מתייצבת על פן גבוה ונשארת לעמוד שם לעולם". בן חמש-עשרה, בהשראת ספרו הפופולארי מאוד של באלזק (שבניגוד אליו נאלץ לטרוח עבור לחמו), *פיסילוגיה של נישואין*, מחליט פלובר הצעיר לתאר את הפיסילוגיה של פקיד במשרד. הוא קורא ליצירתו בשם *שיעור במדעי הטבע: זין הפקיד*. קריקטורה אלגנטית זו מגיעה לידי עורך העיתון המקומי 'הקוליברי' אלפרד לה פואטון (שהיה חברו של פלובר בתיכון), וזה מחליט לפרסמה על פני שני גיליונות. פלובר אמנם לא יודע את נפשו מאושר, אך יהיה זה פרסומו היחיד עד למאדאם בוכארי. פלובר הופך עם הזמן לאיש צעיר ואמן בהתהוות המבין כי אלו רק ניסיונות ספרותיים שאין בהם ממש.

החינוך האנטי-סנטימנטלי

ב-10 בנובמבר 1841 נרשם פלובר לפקולטה למשפטים בפריס, אך הרעיון להיעשות עורך דין מושך אותו ופחות מאו שהחל בלימודים שאינם יכול לסבול עוד. "בכונתי להיעשות עורך דין", הוא שוטח את מאווייו הסמי-בורגניים בפני המורה שלו לספרות בקולז'. "אבל קשה

את עצמו, מכל המשחק הבורגני סביב עשייתו לעורך דין שנעשה לרחיים על צווארו. במעבה הנוף הכפרי חי פלובר חיים נינוחים ושקטים. הוא קורא, שוחה, חותר בסירה, אם כי אמו כתמיד חוששת רגע רגע ושעה שעה לחייו. הוא חוזר לעבוד במלא המרץ על הרומן **החינוך הסנטימנטלי**. הרחק מהברנו'ה הספרותית והמולתה (שממנה סלד כל חייו), אין בו כל רצון לפרסם את הכתבים הרבים המונחים במגירותיו. פלובר אינו מבקש עתה אלא את האושר שבעיצוב יצירה גדולה, בעודנו שרוי בצל, בבדידות. "לעתים קרובות אני מטיל ספק אם אניח לפרסם אי פעם ולו שורה אחת משלי", הוא כותב לאחד מחבריו. "ומה דעתך, האין זה רעיון יפה, הרעיון לפרסם בגיל חמישים, כשאתה ברנש שמעולם לא פרסם מאומה, את כל כתביך? ... אמן שהוא אמן אמת, הכותב למען עצמו בלבד, מבלי לתת דעתו על דבר מעבר לכתיבה, הרי זה יפה; אולי אפילו יפה מדי". לא בכדי

"מאדאם בובארי", הסרט

מצער. "נחמה אחת גדולה יש לי למצער", מכריז פלובר, "בסיס שעליו אני יכול להישען: אינני רואה איזו צרה נוספת עלולה ליפול עלי". לקראת סוף יולי 1846 נוסע פלובר לפריס להזמין פרזומ'ה של קרולין המתה. שם הוא פוגש באשה בת שלושים ושש, מבוגרת ממנו בלמעלה מעשר שנים, שמה לואיז קול'ה והיא מציגה עצמה כמשוררת (שאכן זוכה להכרה ולפרסים בעיקר עקב אהבהיה עם חברי האקדמיה הצרפתית). פלובר מוקסם, ובתוך זמן קצר הופכת קול'ה לפילגשו. אך כמו כל אפיוודה בחייו, הדברים מתחילים באושר קצר וממשיכים לסבל ארוך. לואיז טורדת את מנוחתו ואף מעזה לדרוש ממנו ילד. "אני, שנדרתי נדר לא להוסיף עוד קיום על פני קיומי, אני אמור להוליד אדם נוסף... הוא נוזף במכתב אליה. "עצם הרעיון מעביר בי צמרמורת קרה בגווי, ואם כדי למנוע את בואו לעולם של יצור נוסף יש צורך שאעזוב את העולם הזה, הרי שנהר הסן במקומו עומד..."

ראה קפקא בפלובר את אחד המאורות הגדולים ביותר של הספרות העולמית.

פלובר מסיים את כתיבת **החינוך הסנטימנטלי** ומקריא אותו לאביו לאחר ארוחת הבוקר, אך הדוקטור משתעמם ולפתע נרדם. גוסטאב המוקנט אומר: "דומני שדי לך בזה", ואביו מתעורר בבת אחת ופורץ בצחוק. היה זה אות ברור להערכה שרחש האב ליכולות הספרותיות בכלל ולאלו של בנו בפרט. "כל מי שעתותיו בידיו יכול ליצור רומן כמו ויקטור הוגו או כמו האדון דה באלזאק", הוא ממלמל. "הספרות, השירה, מה תכלית יש להן? איש אינו יודע!" אמור נא לי אם כן, אדוני הדוקטור", משיב לו פלובר הצעיר מנה אחת אפיים, "שמא תוכל להסביר לי מה תכליתו של הטחול? אינך יודע, ואף אני אינני יודע, אך הטחול הכרחי לגוף האדם כמו שהשירה הכרחית לנפש האדם". פלובר חש שמשפחתו זרה לעולמו הרוחני המהותי, למרות אהבתו הרבה אליה. אך מבחינתו הדבר החשוב ביותר הוא שאין עוד דוחקים אותו בתביעות לקריירה ולמעמד חברתי. פלובר אמנם מחליט שגם את היצירה הזאת עדיין לא יפרסם (באחרית ימיו ישכתבה כליל ויקבעה כקלאסיקה ספרותית עולמית, אשר תשפיע עמוקות על גדולי הסופרים כז'ורז' סאנד והנרי ג'יימס), אך דווקא בכך קובע נחרצות, ובראש ובראשונה בפני עצמו, את מעמדו כאמן.

לאחר פרידות וחזרות וגשונות הווג נפרד סופית אך שומר על קשר. פלובר מסיים לכתוב את **פיתוי של אנטוניוס הקדוש** ולוקח את כתב היד העבה בן חמש מאות הדפים לקריאה בפני חבריו, המביעים לבסוף את אכזבתם הקשה ("אנחנו חושבים שצריך לזרוק את זה לאש ולא לדבר על זה לעולם"). שוב גונג פלובר את עבודתו. הפעם מנסים החברים למשוך את פלובר לכתוב משהו יותר קרוב לאדמה כדוגמת **הדודן פונס** באלזאק. לרגע מציע אחד מהם "מדוע שלא תכתוב את סיפורו של דל'וני?" דל'וני אינה אלא בלבול והכוונה היא לאן דל'מר. דלמר, שהתאלמן לאחר שהיה נשוי לאשה מבוגרת ממנו, נשא לאשה את דלפיין קוטיריה, צעירה החולה בנימפומניה וביצר בובונות שגעוני. היא בוגדת בו, שוקעת בחובות, ומתאבדת כשהיא משאירה מאחוריה בת קטנה. כעבור חודשים אחדים הוא עצמו מת. פלובר זוקק את ראשו וצועק: "איזה רעיון מצויני!" ומחרעיון - אל יצירת המופת **מאדאם בובארי** - הספר שבו וממנו תחילתו של הרומן האירופי המודרני.

המאדאם

לאחר טיול ארוך במזרח (כולל ארץ ישראל) חוזר פלובר לצרפת ומשתקע בעבודה. "אמש התחלתי לכתוב את הרומן שלי", הוא כותב ללואיז קולה. "אני מבחין כעת בקשיי הסגנון המצפים לי, ואלה מבהילים אותי. אין זה כלל עניין של מה בכך להיות פשוט". הוא מתחיל בעבודתו ביום חגו, יום גוסטאב הקדוש (על שמו נקרא הוא עצמו), ה' 19 בספטמבר 1851. חדר העבודה שלו נעשה לדידו למבצר המגן על החוסה בו אך גם מטיל חיץ בינו ובין העולם החיצון. החיים החדשים בקרואסה מתנהלים אך ורק סביבו. שקט מוחלט חייב לשרור בבית עד השעה עשר בבוקר, שהרי פלובר כותב בשעות הלילה הקטנות ומתעורר כדרך מלכים. כשהוא מתעורר, כל היום כולו עובד עליו בבטלה שתכליתה הבלעדית היא הלילה, אז כותב פלובר לעתים במשך שבע שעות רצופות. כה עז הוא המתח הרוחני שהוא שרוי בו

נחמה אחת גדולה

העתיד צופן לכאורה רק דברים טובים: אחותו קרולין נשואה באושר, בן גדל ברחמה, חבריו אף הם מתחננים, שוכחים את האמנות שהיתה מנת חלקם המשותפת, מביאים ילדים, נוסעים רחוק, ורק פלובר עומד במקום וממשיך לכתוב "בלא פחד מפני הגשם, מפני הברד, מפני הרוח, מפני הרעם". אך אז הכל משתנה. אחותו יולדת ולאחר מכן גוססת ומתה. בעלה אמיל משתגע בעקבות מותה. פלובר מתחיל לנהל חיים חדשים בין אחיינית השוכבת עדיין בעריסתה לבין אם שבורה

חותכים העורכים חלקים רבים אחרים. פלובר נמלא חימה. "לא אכפת לי; אם הרומן שלי מעצבן את הבורגנים, זה לא אכפת לי; אם ישו בנו את משטרת המוסר, זה לא אכפת לי; אם יסגרו את 'הרוויזיה פארי' זה לא אכפת לי" הוא מפציר בעורכים. "יכולתם לא לקבל את בובארי, ומאחר שקיבלתם אותה היא שלכם, ואתם תפרסמו אותה כמות שהיא". והיא אכן מכה גלים בציבור הצרפתי, ועושה חיל מעבר לציפיותיו של פלובר.

בתוך כך קולטת הממשלה את השמועות המהלכות בעניין הספר הנועז הזה עד שאפילו שר הפנים מתפנה לטפל ב'ביעה'. הטקסט של הרומן נבדק בזכוכית מגדלת, ואכן נמצאות בו כמה וכמה "פגיעות במוסר". מובן מאליו שהמחבר, העורכים והמדפיס הם הנושאים באחריות. פלובר, החש בסערה הקרבה, אינו מרים ידיים כלל, אלא מתמלא חמת זעם. הוא שוכח את עקרונות ההצטנעות והזלוזל בניציגי השררה, ומתייצב לא פחות מאשר אצל שר החינוך והמפקח הראשי של המשטרה, והם אכן נרתעים מפניו. "חשבו שהם נטפלים לאיזה כתבן אומלל, וכאשר ראו קודם כל שיש לי ממה לחיות החלו לפקוח עיניים", הוא כותב לאחיו מקץ יומיים. "מן הראוי שיידעו במיניסטרוני הפנים שהננו מה שקרוי ברואן משפחה..."; פלובר כל כך משוכנע שהשופטים, מרגע שיובהר להם במי המדובר, יניחו לרדיפותיהם, שהוא כמעט שמח על השערורייה שקמה בגלל הרומן שלו.

והנה ב־15 בינואר, כשנראה שהפרשה הטורדנית הזו כבר תמה, מודיע לו עורך דינו שהעניין נמסר לטיפולו של 'משטרת המוסר'. פלובר המום לגמרי אך לא מאבד את עשתונותיו. "איני מצפה לצדק כלשהו, אשב בבית סוהר, לא אבקש כמובן חסד כלשהו, הלוא זה מה שבאמת יכול להעשות עלי חרפה...". בתוך כל זה נמשכת הצלחתה של "בובארי", והספר נעשה ללהיט. כולם קראו אותו, קוראים או רוצים לקרוא. במרוצת הזמן עד המשפט פלובר חש מחוזה יותר. "אין איש ספרות בכל פריס שלא קרא אותי ואינו מגן עלי, הכל מתייצבים מאחורי, מרגישים שענייני הוא עניינם. המשטרה טעתה; היא חשבה שהיא נטפלת לרומן הראשון שנקרה לידה, לאיזה דג רקק ספרותי; והנה מתברר לה שהרומן שלי נחשב עתה, במידת רבה הודות לרדיפה שלה, ליצירת מופת". לא היה דבר שפלובר רצה יותר מכך.

במהלך המשפט מנתח עורך דינו של פלובר את הרומן, פרק אחר פרק, ומראה שמדובר בתיאור מוסרי לעילא ולעילא, שהרי הגיבורה, אָמה, נענשת על חטאה. הסנגור קורא את מעמד הנסיעה בכרכרה של אמה עם מאהבה הצעיר ליאון בשלמותו כדי להוכיח שאין בו אפילו פרט אחד (למראית עין כמובן) החוטא למוסר. לבסוף, כשהוא נדרש למעמד המשיחה האחרונה, מגלה עורך הדין שהמחבר רק תרגם לצרפתית את הטקסט הלטיני של המדריך לעריכת טקסי פולחן ובכך חושף את ערוותם של אלו האמורים לטעון בשם הדת שכנראה ואינם מכירים דיים. ב־7 בפברואר 1857 מוכה בית המשפט את כל הנוגעים ביצירת **מאדאם בובארי** מאשמה פלילית.

באפריל רואה הספר אור בחנויות הספרים ומיד אוזל מן המדפים. מהדורה חדשה נדפסת, אך המבקרים חלוקים בדעתם. רק אחד מהם אולי קלע במדויק למה שהיום כולנו יודעים. היצירה היא "בלתי אישית לחלוטין" והדבר הוא "הוכחה גדולה של כוח יוצר", כותב סנט־פֶב בעיתון 'לה מוניטר'. הוא מוסיף וכותב ש"מר פלובר, בנו של רופא מצוין ואחיו של רופא מצוין, משתמש בעט כבאזמל". אולי היתה זו המחמאה הקרובה ביותר ללבו של פלובר, הסופר הגדול ששנא מחמאות.²

במהלך עבודתו, שאמו, הנכנסת לחדר עבודתו בלי הודעה מוקדמת, גורמת לו לפלוט צריחה של חרדה. "לבי הלם ארוכות, דרושה היתה לי רבע שעה לחזור לעצמי. כוהי מידת השתקעוטי בעבודתי". פלובר מתענה בחבלי לידה. "אני מתייסר, אני מתגרד", הוא כותב ללואיז. "הרומן שלי מתקשה להוסיף ולנוע... כמה מחיקות! המשפט בא לאט כל כך... ארורים יהיו הנושאים הפשוטים! אילו ידעת כמה אני מתענה, היית מרחמת עלי". בווידי נוסף הוא כותב לה, "טוב ויפה להיות סופר גדול, להחזיק את הבריות בתוך מחבת הפסוקים שלך ולהקפיץ אותם כמו ערמונים... אך לשם כך צריך שיהיה לך מה לומר. והנה אני מודה בפנייך שנדמה לי כי אין לי דבר שאין גם לאחרים, או שלא נאמר טוב באותה מידה, או שלא יכול להיאמר טוב יותר". רתום לבובארי שלו כמו נידון לעבודת פרך, הוא שואל את עצמו לפעמים אם אין זו טעות מצדו לייחס חשיבות רבה כל כך לעיצובו של כל פרק, לניגון של כל משפט ומשפט. "יש רגעים שמתחשק לי לבכות", הוא מספר שוב ללואיז. "צריך כוח רצון על אנושי כדי לכתוב. אני רק בן אדם... הווי! באיזו עין נואשת אני מתבונן בפסגות ההרים הללו שכה עז חפצי להעפיל אליהן!" הוא ממשיך, "היודעת את כמה עמודים כתבתי מאז שובי? עשרים. עשרים עמודים בחודש אחד. ובכל יום עבדתי לפחות שבע שעות! והסוף של כל זה? התוצאה? מרירות, השפלות פנימיות". ועוד: "לעתים, כשאני מוצא את עצמי חלול לחלוטין, כאשר הביטוי ממאן להופיע, לאחר ששרבטתי הבלים על פני עמודים ארוכים, ואני מגלה שלא כתבתי אפילו משפט אחד ויחיד, אני נופל על הספה שלי ונותר כך, בקהיון חושים, במין עלפון ושיממון פנימי". מנגד, כאשר הוא מצליח לבטא את רגשות גיבוריו במידה של דיוק, עולות דמעות אושר בעיניו. "ביום רביעי האחרון נאלצתי לקום ממושב כדי לחפש מטפחת. דמעות זלגו על פני. רחמי נכמרו תוך כדי כתיבה, התענגתי על הרגש הצפון באידיאה שלי ועל המשפט שביטא את הרגש הזה, ועל הסיפוק שנמצא לי". פלובר אף מגדיל לעשות בקוראו בקול רם את אשר כתב כדי לבדוק את התנגותו של הטקסט. אם נמצאה סלידה בלתי רצויה - הכל נמחק והעבודה מתחדשת. פרט זה אולי יעיד על העבודה הסיזיפית בה התענתה הסופרת דבורה בארון בבואה לתרגם עבורנו במופתיות יצירה שבבסיסה איננה ניתנת לתרגום.

כך זה נמשך במשך חמש שנות עבודתו! בינתיים, ידידו מקסים די קאן, סופר בפני עצמו, מנסה לשדל את פלובר להיכנס כבר בשערי הביצה הספרותית. פלובר עונה לו בתוכחה גאוותנית ונועזת. "גישתי בעניינים אלה הוכרעה זה כבר. אומר לך רק זאת, שכל המילים הללו: להודרה, זה הרגע, כבר הגיע הזמן, מעמד, להתייצב, לצאת לאור, הריהן חסרות כל משמעות בעיני... אינני מבין אותן". פלובר לועג למעמדם של הסופרים הנחשבים בזמנו ולעוד "שבעים ושניים כמותם" אך תמיד ממשיך להטיל ספק כבד בכישורו שלו. "לעתים פוקדת אותי צרה גדולה, ריקנות עצומה, ספקות הלועגים לי היישר בפרצוף ברגעי הסיפוק התמימים ביותר שלי. כך! ואף על פי כן לא אמיר זאת במאום, כי נראה לי, על פי מצפוני, שהשלמתי את חובתי, שצייתי לצו־גורל עליון, שעשיתי את הטוב, שאני צודק".

פלובר חותם על חוזה לפרסום הרומן בחלקים עם עיתון ה'רוויזיה פארי' (Revue de Paris) אך נאלץ לקצץ קטעים "חסרי תועלת" לדברי העורכים החוששים מפני שערורייה רבתי שהרומן עלול לעורר עקב הסצנות הפרובוקטיביות לכאורה שבו. חלקו הראשון של **מאדאם בובארי** רואה אור ב־1 באוקטובר 1856, וכבר בנובמבר נודע באמצעות מכר המקורב לחוגים הרשמיים ש'הרוויזיה פארי' מסתכן בתביעה משפטית אם ימשיך במתכונתו הנוכחית בפרסום הרומן. שוב מנסים להשיג מפלובר הסכמה לגניזתם של קטעים "מסוכנים". פלובר מסרב אך לאחר מכן נכנע ועושה מספר שינויים מזעריים. אחריו ובלא ידיעתו

2. קטעי המכתבים בתרגום יורם ברונובסקי מתוך הביוגרפיה פלובר מאת אנרי טרויה.